

О многострано и неизрециво Причешће! Христос постаје наш брат, јер се збратимљује са нама Телом и Крвљу...Он нас чини Својим пријатељима, дарујући нам, благодаћу, ове Његове Свете Тајне. Он нас везује за Себе и сједињује са Собом, као што женик сједињује невесту са собом, кроз причешће овом Његовом Крвљу, постајући једно тело са нама. Он, такође, постаје и наш отац кроз Божанско Крштење у Њега и Он нас храни на Својим грудима као што брижна мајка доји своје чедо.

Св. Григорије Палама

Његова Светост Патријарх Српски Г. Павле О ЧЕСТОМ ПРИЧЕШЋИВАЊУ ВЕРНИХ

Питање: *Неки свештеници препоручују вернима да се што чешиће причешћују ради душевног и телесног здравља. Други им опет забрањују често причешћивање, велећи да нису тога достојни. Тако се ствара забуна међу вернима. Од ова два, које је гледиште правилније? Исто тако, неки свештеници препоручују вернима да се причешћују на велике празнике (Божих, Васкрс, Велику Госпођу...), док други забрањују, сматрајући да то није добро, пошто ће одмах прећи на мрсну храну, а по Причешћу боље је да се једе посно. Поготово што бива да се тих дана не уздржавају од јела и пића, па се деси и да се опију. Какав став треба овдје заузети?* Одговор: У Еванђељу читамо: *"Ако не једете Тела Сина Човечјег, ни пијете Крви Његове, живота нећете имати у себи. Ко једе Моје Тело и пије Моју Крв има живот вечни, и Ја ћу га васкрснути у последњи дан"* (Јн. 6, 53-55). Из ових речи Господњих јасно се види како неопходност приступања Светом Причешћу, тако и корист од тога. Као што дете после рођења, да би остало у животу и расло, мора да се храни, тако бива и са Хришћанином. Родивши се духовно у Светом Крштењу, у Тајни Миропомазања добивши благодат за даље узрастање, ми свој духовни живот одржавамо Божанском храном-Светим Причешћем.¹ Њиме превасходно долазимо у најтешњу везу и јединство са Христом Животодавцем, постајемо "сателесници" с Њим. Свети Кирило Јерусалимски каже да сваки који се достојно "причешћује Телом и Крвљу Христовом бива истог тела и крви с Њим", тако да овом тајном "христоносци бивамо, уносећи у своје удове Његово Тело и Крв, а по Светом Петру бивамо *причасници Божанске природе*" (2. Петр.1, 4).² Код Светог Григорија Ниског налазимо објашњење како то бива: *"Мало квасца све тесто према себи уподоби. Тако обесмрћено Богом Тело Господње, будући у нама, све претвара и мења према себи"*.³

Још подробније објашњење о томе даје Никола Кавасила, велећи да Христова Црква, причешћујући се хлебом и вином, "не претвара њих у човечје тело, као што бива с обичним јелом, него се сама претвара у њих, те оно што је више (Божанско) побеђује тварно. Као што железно стављено у огањ само постаје огањ (усија се), а не бива да се огањ претвори у железно. Па као што се усијано железно не представља нашем погледу железом, него огњем, зато што својства железа као да су прогутана од огња, управо тако-када би се могла видети Христова Црква, када је она сједињена с Њим и учесница у Његовом Телу-ми не бисмо видели ништа

Из: Патријарх Павле, Нека питања наше вере, I, Београд, 1998, стр. 377-387.

¹ П. Трембелас, Догматика, Атина 1961, III, 148.

² *Мистагошке катихезе* IV, 3, изд. Апост. Диакониа, Атина 1969, Т. 39, стр. 256.

³ Према П. Трембелас, н. д. 147, 215.

друго сем Тела Господњег...Јер то значи да верујући већ сада живе, благодаревћи овој Крви Христовој, животом у Христу, стварно зависевћи од Главе тог Тела, Христа, и обучени у то Тело Христово. На тај начин се Црква јавља у Светој Тајни евхаристијског Причешћа".⁴

Сједињујући се у Светој Тајни Причешћа са Христом, у Христу се сједињујемо најтешње и једни с другима. Свети апостол Павле вели да смо *једно тело ми многи, јер сви од једног хлеба једемо* (1. Кор. 10, 17). Тумачевћи ове речи, Свети Јован Златоуст развија ту мисао даље: "Шта је хлеб? Тело Христово... Шта бивају причасници? Тело Христово. Не многа тела, него једно Тело. Јер као што хлеб постаје сједињењем од (брашна) многих зрна, да се нигде не виде зрна, него су исто, тако се и између себе и с Христом сједињујемо. Јер се не храниш ти од једног тела, а он од другог, него сви од истог".⁵ И Свети Василије Велики, у молитви по освећењу Дарова вели: "А нас све који се од једнога Хлеба и једне Чаше причешћујемо, да сјединиш једне са другима у заједницу једнога Духа Светога..."

Светим Причешћем ми остварујемо заједницу и са небеским светом. По Светом Атанасију Великом, "Господ је храна свих горњих духова и анђела и небеских сила".⁶ А тако учи и Свети Амвросије Милански: "Тобом (тј. Христом) хране се преобилно анђели на небу".⁷

Разуме се да то храњење није телесно, "да зубима и вилицама жваћући једу", како примећује Свети Јустин Мученик⁸, По Светом Јовану Дамаскину оно бива гледањем: Гледајући Бога, колико им је могуће, то им је храна". Објашњавајући даље, да се Свети Дарови називају "мјестообразнаја будућих", "не као да не би били заиста Тело и Крв Христова, него сада преко њих примамо Христово Божанство, а онда духовно, самим гледањем", исти Свети Отац казује да ће се верни хранити Христом и у будућем веку, не само овде на земљи.⁹

У старој Цркви имала је Света Евхаристија централни положај у целокупном хришћанском животу. Постати једно са Христом не само духовно, него и телесно, примивши тело и крв његову, и тиме све Његове Божанске енергије потребне нам и за живот вечни (Јов. 6,50), истовремено доспевши до јединства са свом браћом живом и упокојеном, и анђелима, осећало се у свести верних не као наредба ни дужност, него као насušна духовна потреба."¹⁰ И доцније, кад се под притиском борби с јересима наглашавају и друга средства спасења: прејемство епископа у аутентичном учењу од Апостола, затим Свете Тајне Крштења и Свештенства, Света Евхаристија задржава централно мјесто и тада, као и доцније све до данас: "Православље без Евхаристије незамисливо је, а Евхаристија без Православља немогућа".¹¹

Због свега тога, верни су у старој Цркви приступали Светом Причешћу на свакој Литургији. Престарелима и болеснима ђакони су носили Свето Причешће кући и тамо их

⁴ Према К. Керн, *Евхаристија*, Париз 1947, 27, 28, Никола Кавасила, *О Божанској Литургији*, Солун 1979, 39, 2, стр. 190.

⁵ Трембелас, н. д. 214.

⁶ Празнична посланица 7, код: Трембелас, н.д. 146.

⁷ К. Керн, н. д. 31.

⁸ *Разговор с Трифуном Јудејцем*, изд. Апост. Диак. Атина 1955, Т. III, 261.

⁹ *Εκδοσις ακριβης της ορθοδοξου πιστης*, изд. Bonifacius Koper, Berlin 1973, XVII, 59, стр. 47; LXXXVI, 180-182, стр. 198.

¹⁰ Уп. Н. Афанасјев, *Црква Духа Светога*, Париз, 1971, 7, 52; Ј. Зизиулас, *Јединство Цркве у Евхаристији и епископу...*, Атина 1961, 7, 96.

¹¹ Афанасјев, н. д. 143; Зизиулас, н. д. 116, 126.

причешћивали.¹² Пустињаци пак, у немогућности да често присуствују Светој Литургији, односили су собом Свете Дарове и сами се причешћивали према потреби.¹³

Спочетка је Евхаристија вршена недељом¹⁴ тако да је израз "недеља" значио скоро исто што евхаристијски скуп (синаксис).¹⁵ Настанком празника главну ознаку празновања чини такође присуствовања Светој Литургији и учешће у Причешћу, у чему се доживљавао врхунац празничне радости и јединства у Христу. Али и преко недеље многи верни су настојали да не остану без Причешћа, особито у Светој Четрдесетници. Да би се то омогућило и тада, кад се пуна Литургија није могла вршити, устројен је Чин Литургије Пређеосвећених Дарова, која уствари није Литургија у пуном смислу речи, него развијен чин причешћивања.¹⁶

Врло рано врши се Света Литургија и суботом. Свети Тимотеј Александријски, одговарајући на питања кад брачници треба да се уздрже једно од другог, вели да то чине суботом и недељом "јер се у те дане приноси духовна жртва Господу".¹⁷

О редовном причешћивању четири пута седмично, у малоазијским крајевима, сведочи Св. Василије Велики, који уједно хвали свакодневно приступање Светом причешћу: "Добро је и врло корисно сваки дан се причешћивати Тела и Крви Христове-указује он у једном писму, и ми се причешћујемо четири пута у седмици: недељом, средом, петком и суботом, а тако исто и у друге дане, ако је успомена кога од Светих".¹⁸

О свакодневном приступању Светој Чаши говоре и други Свети Оци и стари хришћански писци. Свети Кипријан, тумачећи Молитву Господњу, вели: "Ми који смо у Христу и Свето Причешће примамо свакодневно као храну..."¹⁹

Свакодневно причешћивање помињу такође: Свети Амвросије Милански, Тертулијан, Свети Иполит, Блажени Јероним, Блажени Августин, Ориген, Климент Александријски, Свети Јован Златоусти и други.²⁰ Све до V в. има спомена да се у појединим местима причешћивало свакодневно, а у VI в. народ се причешћивао бар сваке недеље.²¹

Свети Теодор Студит, у IX веку, препоручивао је свакодневно причешћивање, али у његово доба, вели, причешћивало се недељом, а у друге дане не.²² Свети Симеон Солунски, у

¹² Др Л. Мирковић, *Литургика II*, 1, Београд, 1966, 125.

¹³ Св. Василије Велики, Дела, С. Петербург 1911, Т. I, 118, Писмо Кесарији; Н. Милаш, *Правила Православне Цркве с тумачењима*, Нови Сад, 1896, II, 549.

¹⁴ Д. ап. 20, 7; 1. Кор. 16, 2; Учење Апостола, изд. Апост Диак., Атина 1955, XIV, 220.

¹⁵ Ј. Зизиулас, *Евхаристијска заједница и католичност (саборност) Цркве*, Патр. Гласник, мај, 1971, 113.

¹⁶ Л. Мирковић, н. д. 125

¹⁷ Прав. 13. Милаш, н. д. II, 447; Пидалион, изд. Астир, Атина 1970, 672.

¹⁸ Н. д.

¹⁹ Православна мисао 1972, бр. 1-2, стр. 54.

²⁰ Мирковић, *исто*. Но при томе треба узети у обзир чињеницу да је било мало могућности не само робовима-Хришћанима да долазе сваки дан, чак ни сваке недеље у храм на причешће, док још 29. кан. Лаодикијског сабора (око 343. г.) предвиђа да неки Хришћани-свакако робови, или сиромашни-нису у могућности да не раде недељом, а камоли других дана, него због разних дужности и обавеза нема изгледа да је то било могуће и већини осталих верних (уп. Н. Афанасјев, н. д. 56, 57). Зато Скабаланович умесно примећује да је, у вестима о свакодневном причешћивању, пре реч не о свакодневном вршењу Св. Литургије у то старо време, "него само о свакодневном причешћивању" по домовима, као што су то чинили монаси по пустињама, а тако и остали Хришћани у Египту и Африци, по сведочанству Тертулијана и Св. Василија Великог (Толковий Типикон, Кијев 1910, I, 95, 96).

²¹ Н. д.

²² И. Мансветов, *Црквени устав*, Москва 1885, 106.

XV в., тражи од Хришћана да се "ако могу, причешћују сваке недеље", у сваком случају да им од једног до другог причешћивања не прође више од 40 дана.²³

Најзад, православно исповедање вере поставља као крајњу границу за Исповест и Причешће Хришћана четири пута годишње. Овај пропис налазимо и у 228. канону Номоканона при Великом Требнику и у Извјестију учитељном: "Парохијски свештеници нека поучавају своје парохијане оба пола да се у чистој савести спреме (за причешће) ако је могуће на празнике а свакако у четири годишња поста".

Уколико неко жели да се причести ван постова, треба да се припрема целу седмицу постом, и трезвеношћу: "А ово ако није нужда. У нужди три дана, или само један да посте припремајући се за исповедање грехова својих".²⁴

Неопходност приступања Светом Причешћу за спасење утврђују и многе канонске одлуке Васељенских и помесних сабора и појединих Отаца, прописујући ко може дати Причешће вернима и кад²⁵ ко га може примити²⁶ како се прима²⁷ ко га не може примити²⁸ итд.

Но, поред настојања да у свести верних буде свагда присутно и живо еванђељско учење о неопходности приступања Светом Причешћу, да би "*живели вечно*" (Јн. 6, 51), Православна Црква, кроз целу своју историју, паралелно је развијала и другу новозаветну истину-да се тој највећој и најсветијој тајни не сме приступати како било, као обичном јелу и пићу. Већ Свети апостол Павле опомиње верне да испитују себе и тако од хлеба да једу и пију из чаше, јер који само једе и пије (као обично јело и пиће), *суд себи једе и пије...* Зато су, вели, *међу вама многи слаби и болесни и доста их је умрло* (1. Кор. 11, 28-30)²⁹ Тај захтев, о приступању Светом Причешћу са чистом савешћу, налаже и стари хришћански спис "Учење Дванаест апостола": "Причешћујте се, претходно исповедивши грехе своје, да би била чиста ваша жртва"³⁰, а такође га редовно налазимо код старих црквених писаца и Светих Отаца. Свети Јустин Мученик, у својој првој Апологији, говори о Светом Причешћу, објашњава да га може примити онај, не само који верује у хришћанско учење и који је крштен, него и "који тако живи као што је Христос заповедио".³¹ По Светом Јовану Златоусту: "Савест треба очистити и тек тада се причестити, јер ко је нечист и недостојан, није у праву ни да се на празник причести...Јер не даје време право приступати (тајни), зато што не чини празник Богојављења, или Четрдесетнице достојним оне који приступају, него светлост и чистота

²³ Мињ. Т. 155, 672.

²⁴ *О примању...Божанских тајни*, Служебник, С. Петербург 1911, стр. 527. „52. и 58. канон VI васељенског сабора.

²⁵ 47. Картагенски; (Гангријски; 27. Св. Василија Великог; 16. Тимотеја Александријског; 23, 47. Св. Никифора Исповедника и др.

²⁶ 8 канон Светих апостола; 13. I Васељенског сабора; 23 VI Васељенског сабора; 2. Лаодикијски; 8. Светог Петра Александријског; 9. Никифора Исповедника и други.

²⁷ 29, 101. VI Вас. сабора; 41. Картагински и др.

²⁸ 83. VI Васељенски; 1, 2, 4. Анкирски; 9. Неокесаријски; 2. Антиохијски; 1. Лаодикијски; 18. Картагенски; 2. Св. Дионисија Александријског; 4, 22, 34, 44, 57, 58, 59, 61, 73, 75, 76, 77, 81, 82. Светог Василија Великог; 3, 5, 7, 12, 13. Тимотеја Александријског; 2, 4, 5, 7. Светог Григоријог Нисијског; 8, 9, 14, 16, 19, 20, 24, 25, 26, 28, 29, 32, 37, 41, 43, 45, 46. Св. Јована Посника; 28, 29, 32. Никифора Исповедника итд.

²⁹ Св. Кипријан Картагински наводи пример једне жене и једног младића који су се разболели и умрли после недостојног примања Св. Причешћа (Тремб., Догматика III. 169).

³⁰ *Βιβλιοθηκη Ἑλληνων πατρων*, изд. Апост. Диякона Атина 1955, Т. 2, XII. стр.

душе".³² По њему је и устава 40-дневног поста пред Васкрс настала у том циљу: "Раније су многи приступали Светим Тајнама без расуђивања, како било...Приметивши штету која долази од небрижљивог приступања, Оци одреде 40 дана поста...да би сви ми, очистивши се пажљиво у ове дане, молитвама, милостињом, постом, свеноћним бдењем, сузама, исповешћу и свима другим средствима, на тај начин приступили с чистом савешћу, колико је то могуће".³³ У свом упутству о служењу Свете Литургије, које је око 375. год. упутио свештеницима, Свети Василије Велики саветује: "Старај се, свештениче, да будеш беспрекорни делатељ, који право врши реч истине. Никада не долази на црквену службу ако си с неким у непријатељству, да не учиниш да се Параклит уклони у дан службе...Не дај Сина Божјег у руке недостојних...и оне којима Божанска правила забрањују не причешћуј, јер су они као незнабошци, и ако се не обрете, тешко и њима и онима који их причешћују".³⁴ А

³² Дела у руском преводу, С. Петербург 1905, Т. XI, 29 у рукоп. Музеја СПЦ бр. 108, XV в., наводи се овај канонски пропис Св. Јована Златоустог (л. 72а); Н. Милаш, н. д. II, 552.

³³ Исто Т. 1, 664. Истина, 28. кан. VI вас. сабора вели да се причешће даје верним "за оживотворење и опроштење грехова", а и данас при причешћивању говори се: "Причешћује се слуга Божји...за опроштење грехова и за живот вечни". Прва мисао-о животворној сили Светог Причешћа-према наведеним речима Господњим (Јн. 6, 53-55) јасна је. Недоумицу може изазвати друга-опраштање грехова. Свакако да ово не може стајати у супротности са речима ап. Павла и Св. Отаца о потреби чишћења своје душе од греха јер се "Светиња даје светима", него изражава уопште мисао да се Св.Евхаристија, као жртва приноси за опроштење грехова (уп. Андруцос, Догматика, Атина 1956, 361). Стога значи једностраност наглашавање да Христос "пречисто Тело Своје и часну Крв Своју није дао нама као награду за нашу врлину, него као лек за лечење од наших страсти..."(

Μοναχοῦ Θεοδοσίου Ἀγιοπαυλιτου Το ουρανιον μαννα, Βολος 1969, 3. Жеља за што бржим савлађивањем садашњег стања, ретког причешћивања верних, сваке недеље и празника довела је писца и до других једностраности и претеривања, тако нпр. да је пост пред причешће сатанска наредба /стр. 89/, иако Св. Јован Златоуст, као што видесмо, вели да су га Оци наредили да би се верни, поред других средстава, и њиме спремили за што достојније приступање Св. Причешћу).

Поред указивања на Жртву Христову ради нашег спасења, речи овог 28. канона изражавају и свагдашњу живу свест Православне Цркве, да ма каквим својим трудом и делима, нико од нас људи, на ком ступњу чистоте и савршенства био, не добија Свето Причешће по својој заслуги, него као дар Божје милости: "Ако се бескрајно трудимо, никад ништа нећемо моћи устројити ако и побуду не добијемо одозго" (Св. Јован Златоуст, према Трембелас, н. д. II, 229). И кад све учине што су дужни били учинити (Лк. 17. 10), што год су духовно виши, Хришћани осећају себе још дужницима, некорисним слугама, грешним и нечистим пред Господом, јединим светим и чистим. Да је, дакле, свагда најважнија, у делу нашег спасења, благодат Божја, милосрђе Сина Божјег, Који нам у Св. Причешћу даје Себе (Трембелас, исто, 221; Х. Андруцос, н. д. 219; др Јустин Поповић, *Православна Црква и екуменизам*, Солун 1947, 80).

³⁴ Милаш, н.д. II, 550. Ово упутство налазимо и у нашим старим рукописима: "Поташти се, о презвитеру, представити себе делатеља непостидна правешта слово истинноје. Николиже да не станеш ва саборе вражду имеје на кого, да не проженеш Утешитеља...Бљуди кому предстојиши, и како служиши и каковим дајеш причештеније...причештенија дар достојним подавај...Имже бож(а)ст(а)внаја правила не повељевајут не подавај. Јако инојезичници убо ваменише се;аште не обратесте горе но тем причештајуштим их" (рукоп. Требник ман. Дечана бр. 69, крај XIV в., л. 292, 2293).

Међу онима које не треба причешћивати, наши рукописи наводе невенчане и оне који су у браку с јеретицима или иноверницима: "О (све)штениче, да убо не преподаш ни причештајеш мужа или жену који не сут венчани...или имат Турчина, или јеретика којего љубо, блудници бо сут и не частан брак, безаконан. О сивевих не принашај службу, ни причештај дондеже сут вакупе. Масла о њих (све)ти и параклисе пој невазбранно. По самрти же их пој литургије и поминај, умре и от греха преста, по Ап(о)с(то)лу" (рукоп. Зборник Грујићеве збирке бр. 1, XVI в., л. 4а, 4б). Такође пијанице док се не исправе (рукоп. Требник Патр. у Пећи бр.77, XV в.; Дечански бр. 69).

Свети Анастасије Антиохијски (561. г.) вели: "Ми морамо најпре себе очистити и показати се чистим од сваког неправедног дела, и тада приступити Божанској Тајни, да нам она не би била на пропаст душе и тела".³⁵

"У апостолско доба Хришћани су, из живе вере у Христа и жеље за јединством с Њим, не само звали се "свети" (Д. ап. 9, 13, 32, 40; 26, 10; Римљ. 15, 25, 26; 16, 2, 15, 16; 1 Кор. 6, 1, 2; 14, 33; 16, 1, 15 итд.), него заиста били достојни назива и по свом животу и владањ. Светост у поступцима и готовост на смрт за Христа задивљавала је незнабошце, те су многи на тај начин, без много теоретског доказивања, задобијани за Хришћанство (Свети Јустин Мученик, Свети Пахомије Велики и др.). Чак ни Јулијан Одступник, поред дубоке мржње према Хришћанима,³⁶ није могао да им не призна љубав и милосрђе које су указивали и према незнабошцима: "Срамота је-пише он у једном писму-да Јудејин не проси, а безбожни Галилејци хране код себе и наше, док ми нашим указујемо оскудну помоћ".³⁷

Али после добијања слободе, за време цара Константина, преласком у Хришћанство незнабожачких маса, не као раније само из дубоког убеђења у истинитост хришћанске науке и готовости на све жртве за Христа, него многи из опортунизма, јер су и цар, војни и цивилни управитељи и мноштво народа били Хришћани,-ниво хришћанског живота, спремност на труд око што веће чистоте и светости своје душе, постепено пада све ниже. Укорак с тим, ревност првих Хришћана да се причешћују на свакој Литургији све више хлади. Та млакост показује се у два вида. Једни верни, по навици, причешћују се и даље редовно, али немарно, "како било, више по обичају и заведеном реду, него с расуђивањем и свесно"³⁸, као што се жали Свети Јован Златоуст. Други су се отказивали од редовног причешћивања под изговором да су неспремни, али су припремању прилазили млитаво, без живог осећања греха и жалости због греха, све ређе се причешћујући и задовољавајући се примањем антидора уместо Причешћа (антидорон= "уместо Дарова", тј. уместо Причешћа).

Поред појединих монаха-усамљеника далеко у пустињама, који су се, по сведочанству Светог Јована Златоуста, причешћивали "једном годишње, а понекад и кроз две године",³⁹ у броју Хришћана који су се отказивали од честог причешћивања, било је свакако и таквих који су то чинили из дубоког осећања величине тајне и своје недостојности. Већ Тертулијан помиње како се неки верни у његово време из дубоке жалости због својих греха којим су подвргли Господа добровољном страдању и смрти за нас, учествујући у заједничком богослужењу на дан Христове издаје, нису приступали радосном причешћу Тела и Крви Христове".⁴⁰ Из истих мотива, како наводи Блажени Августин, поједини савремени му Хришћани говорили су да не треба примити свагда Свето Причешће, него само у оне дане кад човек "чистије и уздржаније живи, да би достојније приступио Тајни". Други су на ово примећивали да само одлуком свештеника може неко да не прилази Причешћу, "а не по свом мишљењу, некад да се уздржи од Причешћа, а некад да приступи". Између ова два мишљења-наставља Блажени Августин-можда би прекинуо спор онај који би обојицу поучио да сваки чини по својој вери. Нису се међу собом спорили, нити се један другом супротстављали,

³⁵ Милаш, н.д. II, 554.

³⁶ Називао их је свагда подругљиво Галилејцима, безбожним и злим, и говорио: "Одасвуда их довлаци зли демон"; П. Христу, *Ιουλιανος*, у: *Θρησκευτικη και ηθικη εγκυκλοπαιδια*, Атина 1965, Т. VI, 953).

³⁷ Исто.

³⁸ Н. д. Т. XI стр29.

³⁹ Дела, Т. XII, 153

⁴⁰ О молитви Господњој XIV, у: Дебољски, Дани богослужења, Т. II, 307.

Закхеј који је примио Господа под свој кров (Л. 19, 2-6), и капетан који је Господу рекао: *Нисам достојан да под кров мој уђеш* (Мт. 8, 8). Оба су указивала поштовање Спаситељу различним и наизглед супротним начином; оба су патила од греха, оба су примила милост". Као закључак Блажени Августин истиче: "Кад се прима ова Тајна треба да се прима с расуђивањем. Јер и онај из побожности не усуђује се да је прима сваки дан, и овај из поштовања не сме је изоставити ни једног дана".⁴¹

Поред редовног приступања Причешћу, и уздржање од честог причешћивања може, дакле, потицати из ревности и љубави према Господу. Но исто тако и из хладноће у вери и љубави, као и неготовости да сваког дана искрено живимо по вољи Божјој, свлачећи старог, грешног човека и облачећи се у новог, сазданог по Христу (Еф. 4, 22, 24), као што је умногоне данас. Могу ту имати удела и рационалистичко-протестантске тенденције. Против оних који су сматрали да је довољно да у храму саслушају почетне молитве, читање Светог Писма и проповед, а затим да изађу, не сачекавши крај и Свето Причешће, Црква се од старине борила одлучењем, док се не покају и не исправе.⁴²

Несумњиво да и данас има душа, чија их вера и љубав према Господу побуђује да редовно приступају Светој Тајни Причешћа. Та ревност истовремено потхрањује у њима будно стражарење над својим мислима, речима и делима. Не дозволити им често, особито на велике празнике, приступање Светом Причешћу значило би хладити њихову ревност. Такође, кочити њихово духовно узрастање због лишавања плодова достојног причешћивања, а они су, по оцу Јовану Кронштатском, "очишћење, освећење, обновљење, победа над страстима, мир душевни, слобода, смелост и радост у Духу Светоме..."⁴³

Свакако да се одлука у овом тако важном питању не би могла правилно донети мимо пастира, који као исповедник треба да зна духовно стање чланова своје пастве. Тај принцип постојао је у Цркви од почетка, као што нам сведочи не само одлучивање од Причешћа, налагање дужине и строгости покајања и јавне исповести за јавне грехе, покајна дисциплина првих векова, него и доцнија установа посебних исповедника с прописима о исправци појединих греха, све у вези са приступањем животворном Телу и Крви Господњој. Проф. Мирковић зато вели да је свештеникова дужност да енергично препоручује верним "што чешће примање Светог Причешћа". Али, припустити честом причешћивању не треба све, него само "оне верне који се чувају од сваког тешког греха, који теже истинитом савршенству, који не пропуштају да се спреме за Свето Причешће према црквеним прописима и чијем причешћу нема запреке. А још чешћем Причешћу, наима сваког месеца, треба припуштати оне верне који уистину живе побожним животом, који се чувају чак и од оног греха у који човек лако пада и који из све душе желе да се сједине са Христом у Светом Причешћу".⁴⁴

⁴¹ 118 посл. Јануарију, у И. Дмитревскиј, *Историјско, догматичко и тајинствено тумачење Литургије*, Москва 1856, 444.

⁴² 9. канон Светих апостола; 2. канон Антиохијског сабора, Пидалион н. д. 13, 407; Н. Милаш, н. д. 1,65, II, 54

⁴³ *Хришћанска философија*, С. Петербург 1902, 151.

⁴⁴ Н. д. 75. И у нашим старим Служабницима и Евхологијима поставља се питање (вапрос): Еда ли јес(т) добро и на всак д(а)н причештати се, или на всаку недељу такмо? Решење је гласило: "На ово питање нема само један одговор, јер има неких којима припада да се сваког дана причешћују. А има неких којима ово не припада. А има других којима веома припада да се причешћују. А има неких којима се веома продужава да се не причешћују Св. Тајнама, тј. који греше без страха...Има неких који се причешћују ради утврђивања и помоћи. А има опет неких који презирући, без страха се причешћују и највише места у души својој дају сатани, као Јуда Издајник. А постоје неки који кад приме причешће пазе се и чувају од греха". (рукоп. Требник ман. Дечана бр. 69, крај XIV в., л. 119, б; исто рукоп. Служабник Музеја СПЦ у Београду, бр. 108, XV в., л. 71, а). Писац овог старог

На постављена питања, дакле, укратко би одговор могао бити: кад је реч о овој најсветијој Тајни наше вере, две се ствари не смеју превидети. Прво: Ако се не причешћујемо, не једемо Тела Сина Човечјег и не пијемо Крви Његове, живота не можемо имати у себи. Из ових речи Господњих, као и из: "*Примите, једите ово је Тело Моје...Пијте из ње сви, ово је Крв Моја...*", јасно следи закључак о неопходности сталног приступања овој Тајни ради задобијања живота вечног. Друго, исто тако важна ствар је да због узвишености и светиње њене не смемо јој приступити како било, нити допустити да би се "унизила до просте свакодневице".⁴⁵ Јер "*ко недостојно једе хлеб, или пије чашу Господњу, огрешиће се о Тело и Крв Господњу*", због чега настају болести и смрт, како вели апостол Павле (1. Кор. 11,30).

Због прве потребе-уношења у себе животворне силе Божанског Причешћа-Света Црква од почетка, особито недељом и празником, врши Свету Литургију позивајући све верне: "Приступите!" Ова Тајна се зато и врши да би верни не само чули речи Светог писма и поуку, и учествовали у молитвама, него превасходно зато да би, приступивши Светом Причешћу, задобили његове благодатне дарове.

Због друге потребе-да чисто и свето живећи, у светости примимо светињу-Црква нас опомиње да прилазимо "са страхом Божјим", јер се "Светиња даје светима". Казујући то, свештеник "не вели просто: чисти од греха-указује Свети Јован Златоуст-него свети. А светим чини не само опроштење греха, него и наилазак Светог Духа и обиље добрих дела. Не тражим, вели, само да се ви умијете од нечистоте, него да будете бели и прекрасни".⁴⁶ Зато и данас треба да нам буду у важности речи прастарог хришћанског списа из II века: "Ко је свет нека прилази (Причешћу), а ко није-нека се каје".⁴⁷ Коначна одлука да ли поједини верни може да приступа причешћу често, особито на велике празнике, или чак сваке недеље, као што је било спочетка, или да се од Причешћа уздржи колико времена и са каквим покајањем, свакако треба да буде у сагласности са парохом, управо исповедником. Према стању у коме се верни налази, он ће одредити колико ван поста треба да пости, да ли пуних седам дана, како тражи црквенословенски Типик (Гл. 32), три, или само један дан; да ли уз јело на води само (сухоједење), или и на зејтину и риби. Затим, које још духовне припреме уз то да врши: интензивнију домаћу и црквену молитву, читање Светог Писма, милостињу, метанија, исповест итд., или га треба припустити уз све то, но без пошћења уопште, као што и сада чине свештеници и као што је било у старини.⁴⁸

Разлог да се верни који бдију над својом душом не причешћују на Божић, Васкрс, Петровдан, јер треба да после Причешћа узимају посну храну, не налази се у канонским

одговора у појединим случајевима похваљује оне који се уздржавају од Причешћа. То су вели они који "плачући и ридајући неко време уздржавају се од Св. Тајни. Они, као што ја сматрам, врло добро чине, и не дају много места сатани у души својој". У наставку писац закључује: "Да укратко кажем: Сваком човеку савест (у рукоп. бр. 108 "савет") је правило како и када да се причешћује Св. Тајнама" (л. 120а). Свакако да ове речи не значе да у одлуци о приступању Причешћу није учествовао и духовник, познавајући стање покојника, него да је та одлука зависила само од верника.

⁴⁵ Др Н. Глубоковски, *Патристичко учење Православне источне Цркве о Тајни Евхаристије до Св. Јована Дамаскина*, Патријарш. Гласник, 1932, бр. 26.

⁴⁶ Н. д. Т. XII, 155.

⁴⁷ *Дидахи*, н. д. X, стр. 218.

⁴⁸ У православном свету, у Грчкој и Америци, јавља се снажан покрет ка редовном приступању Св. Причешћу као што је било у старој Цркви. Но понегде се непромишљено механички преноси духовно стање тадашњих верних, који су се, као што рекосмо, звали "свети", и били свети, на садашње верне, од којих многи то нису, па се сви припуштају, нпр. у погледу држања заповедних постова обраћа слаба пажња.

прописима.⁴⁹ (Разуме се да после Причешћа у четири прописана поста сви су дужни да пост наставе до његовог краја). Бојазан да ће онај који има страха од греха, неузддржањем у те дане опити се, или прејести, не може се прихватити. Ако верник зна да онај који живи у сластима, преједању и опијању, неће ући у Царство Небеско (Римљ. 13, 13; 1. Кор. 6, 10), те да се од тога мора свагда чувати, како да се не чува на те велике празнике! Ако ли се пак одаје тим гресима и иначе, не треба да прилази Светом Причешћу никако док се не покаје и не исправи. Механичко приступање Светом Причешћу како било, по обичају или због празника, свестан духовник неће дозволити никад.

Као закључну мисао да употребимо савет Тертулијанов: "Тако живи да свакодневно можеш приступити (Причешћу)".⁵⁰ А као најбољи одговор на питање: Којима треба одобрити-или онима који се причешћују често или ретко?-нека буду речи Светог Јована Златоуста: "Ни једнима, ни другима..., него онима који се причешћују са чистом савешћу, с чистим срцем, с беспрекорним животом. Такви нека приступају свагда. А који нису такви-ниједанпут! Зашто? Зато што они навлаче на себе суд, осуду, казну и мучење..."⁵¹

Гласник,
фебруар 1978.

---

⁴⁹ Додуше, такву напомену налазимо код Св. Јована Златоустог, који говори о предавању пијанству, каже: "Кад се, велиш, то чини? Свагда, а особито на празнике, кад би највише требало да се не чини. Тада, после Причешћа, одмах почиње пијанство и пренебрегавање бедних; тада, после примања Крви Господње, кад би требало да чуваш пост и уздржање, а ти се предајеш пијанству и безчинију" (н. д. Т. X, 274, XXV Беседа на 1. Кор. 11, 21).

⁵⁰ П. Трембелас, н. д. 11, 148.

⁵¹ Н. д.Т. XII, 153.